

Prof. dr Slobodan JOVANOVIĆ*

Neki aspekti osiguranja zbirke i dragocenih predmeta u domaćinstvu

UDK: 368.18(410:497.11)

Primljen: 26. 9. 2018.

Prihvaćen: 30. 9. 2018.

Stručni rad

Apstrakt

U ovom radu, autor analizira sadržinu uslova osiguranja zbirke i dragocenosti osiguravača Kraljevine Velike Britanije¹ i upoređuje ih sa uslovima osiguranja stvari u domaćinstvu osiguravača u Republici Srbiji. Domaći osiguravači primenjuju uslove osiguranja stvari u domaćinstvu, jer iz njih nije izdvojeno osiguranje zbirke i dragocenosti u obliku posebnih uslova osiguranja, već se posebnom odredbom pruža i pokriće vrednih predmeta ili stvari objedinjenih u zbirka. Radi potreba izlaganja, autor u određenim slučajevima koristi i pravila iz opštih uslova za osiguranje imovine domaćih osiguravača, koji se shodno primenjuju na ovu vrstu osiguranja. Posebnu pažnju u ovom radu autor posvećuje definiciji predmeta osiguranja, osiguravajućem pokriću i posebnim isključenjima iz pokrića i regulisanju obaveza na sprečavanje nastanka šteta.

Ključne reči: zbirke, dragocenosti, stvari, uslovi osiguranja, rizici, pokriće

1. UVOD

Ekonomski preobražaj koji je donela industrijska revolucija i ubrzani razvoj privrede, povećanje realnih prihoda, rast različitih vrsta trgovačkih interesa, omogućile su u Velikoj Britaniji pojavu srednje klase društva sa odgovarajućim imovinskim statusom.² Bogatstvo i svojina nad imovinom pojačale su političku moć, učešće

* Predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije, e-mail: nsbob@sezampro.rs.

¹ Autor napominje da se radi o uslovima osiguravača koji su osnovani i imaju dozvolu za rad u Velikoj Britaniji, ali se radi o osiguravačima iz SAD.

² History of Wealth, project funded by the Philomathia Foundation and the Isaac Newton Trust. Dostupno na: <https://historyofwealth.org/>, 25. 5. 2018.

u građanskom društvu u kojem se nasleđem stvarala društvena nejednakost tokom generacija.

Sa rastom bogatstva i moći, mesta stanovanja su se takođe vremenom menjala od skromnih i neuslovnih kuća do velelepni vila i kuća izgrađenih od kvalitetnih materijala i opremljenih savremenim uređajima i tehnološkim rešenjima. Ideja osiguranja građevinskih objekata rađa se sa početkom industrijske revolucije kao osiguranje imovine od požara od druge polovine 17. veka u Engleskoj, a kasnije i u germanskim vojvodstvima i grofovijama i u drugim evropskim državama. Osiguranjem su pokrivate gotovo sve vrste imovine, od domaćinstava do industrijskih rizika, a sadržaj građevinskih objekata i opreme su označavani odvojeno (Samardžić, 2009, 28). Međutim, jedini rizik koji je, u početku, pokrivan bio je požar. Uvođenje i drugih vrsta osiguranih opasnosti jednim delom je usledilo sa tehničko-tehnološkim razvojem i unapređenjem standarda života u stambenim objektima (centralno grejanje, vodovod, električna energija itd.), dok je drugim delom bila posledica shvatanja značaja elementarnih nepogoda kao mogućih, katastrofalnih uzročnika šteta.

Ipak, razvoj osiguranja prvenstveno je uslovljen ekonomskim rastom, putem kojeg se javljaju određene potrebe za finansijskim obezbeđenjem novostečenih vrednosti. Tako se u domaćoj literaturi i ističe da je celokupno imovinsko osiguranje bilo integralni deo industrijske revolucije, pri čemu požarno osiguranje nije određivalo ekonomski razvoj, već obrnuto: ekonomski razvoj je oblikovao požarno osiguranje (Samardžić, 2009, 28). U američkoj stručnoj literaturi konstatuje se da od uvođenja osiguranja domaćinstava u SAD 1959. godine, nije uvedena nijedna potpuno nova usluga neživotnog osiguranja za pojedince, odnosno domaćinstva, jer je, kako taj autor smatra, postojeći sistem davanja saglasnosti saveznih država na nove proizvode gušio inovativnost tržišta osiguranja (Lehner, 2007, 2). Iako navedeni autor ovo smatra manom postojeće prakse osiguranja koja ne uvodi novine u

proizvodima koje nudi, on takođe zanemaruje jedno, ne i jedino³, jednostavno pitanje od čijeg odgovora u mnogome zavisi da li će društva za osiguranje uopšte razmotriti proširenje svoje ponude novim proizvodom, a to je: Da li ima tražnje za određenom vrstom pokrića koje trenutno ne postoji? Sa druge strane, kako se postepeno povećavaju vrednosti, tako i postojeći proizvodi osiguranja mogu da pokažu izvesne nedostatke zbog načina na koji funkcionišu, a koje se ogledaju u njegovoj neadekvatnosti po pitanju suma osiguranja (u zavisnosti od toga koji predmeti i / ili stvari čine zbirku, zbirka može brzo da dostigne veliku vrednost koja premašuje sumu osiguranja po polisi osiguranja stvari u domaćinstvu, kao što do toga može da dođe i u slučaju proširenja zbirke stvarima nabavljenim posle zaključenja ugovora o osiguranju), širine pokrića (nepokrivanje posebnih rizika kojima su stvari izložene), primene franšize za male štete itd.

Klasične vrste proizvoda osiguranja, iako imaju svoju opravdanu primenu i adekvatnost u najvećem broju slučajeva, ne moraju da odgovaraju i osiguranicima koji imaju potrebu za posebnim načinom i širinom pokrića. Na sličan način se pomenuta činjenica ogleda i u osiguranju stvari u domaćinstvu koje, pored predmeta koji postoje u svakom domaćinstvu, raspolaže određenim predmetima, odnosno stvarima koje nisu namenjene za njihovu redovnu upotrebu u domaćinstvu, a pogotovo ne od strane svih članova domaćinstva. To mogu da budu zbirke ili kolekcionarski predmeti koji za njegovog vlasnika predstavljaju posebnu vrednost, hobi koji ga opušta, edukuje, omogućava povezivanje sa drugim ljudima sa sličnim interesom i sprečava dosadu. Kolekcionarstvo, ipak, nije uvek predstavljalo samo hobi, već i zadovoljstvo u umetničkom stvaranju putem finansiranja umetnika kroz kupovinu njihovih dela. Po tome je bila poznata porodica Mediči iz Firence, koja je tokom renesanse, na pomenuti način, mnoge umetnike oslobađala neizvesnosti u pogledu njihove egzistencije i zavisnosti od milostinje vladara. U Novom veku vladari su, po pravilu, uređivali „sobe čuda” (eng. *Cabinets of Curiosity / Cabinets of Wonder*; nem. *Kunstkabinett, Kunstkammer* ili *Wunderkammer*), koje su im služile za ličnu propagandu i iz kojih će kasnije, konceptijski, nastati prvi muzeji. Tako se u literaturi navodi da je Rudolf II, kralj Mađarske, Hrvatske i Bohemije i nadvojvoda od Austrije, poreklom iz kuće Habsburga u svojoj sobi čuda u dvorcu Hradčani u Pragu pružao spokoj i utočište za razmišljanje. Soba je takođe služila za pokazivanje njegove imperatorske grandioznosti i moći u

³ Razvitak korenitih novina mogao bi pomoći pomeranju granica osigurljivosti i poboljšanju razdeobe opasnosti u privredi, odnosno društvu u celini, ali i rizika od prekoračenja granica osigurljivosti (Žarković, 2018, 78).

simboličkom razmeštaju njegove izložbe, ceremonijalno predstavljane diplomatama i bogatašima koji su ga posećivali (Kaufmann, 1978).

U današnje vreme, zbirke mogu da se odnose na filatelističke marke (od kojih neke mogu da dostignu velike vrednosti pogotovo ako su starije, dobro očuvane i retke), stari ili antički novac, stare automobile, retka i skupocena vina, umetničke slike, antikvitetne predmete i sl. Standardne vrste pokrića stvari u domaćinstvu, po pravilu, koncipirane su za masovno tržište i ne uzimaju nužno u obzir posebne karakteristike, za vlasnika, dragocenih predmeta. Osim toga, predmeti koji su dragoceni za vlasnika, mogu da imaju i visoke vrednosti prema specijalizovanim katalozima ili, ponekad, na sekundarnom tržištu. Neke od zbirke mogu nastajati tokom godina ili decenija, dok su neke druge novijeg datuma. Takođe, neke zbirke mogu da imaju veliku tržišnu vrednost, dok druge mogu biti manje vrednosti, a da za njenog vlasnika imaju posebnu, subjektivnu vrednost. Po pravilu, što je neka zbirka ili predmet stariji, očuvaniji ili ređi, tržišna vrednost će mu biti veća, pa će samim tim i interes za osiguranjem biti izraženiji.

Različiti su načini na koji neko može da dođe u posed vrednih zbirke ili pojedinačnih predmeta. Skupljanje za neke ljude predstavlja detinjastu, odnosno neozbiljnu vrstu aktivnosti, dok za skupljače doživotni hobi ili nešto što je obeležilo njihovo zrelo životno doba. Moguće je da se u posed zbirke i vrednih predmeta dođe i nasleđivanjem i putem poklona. Zato će ove zbirne stvari ili pojedinačni predmeti nekada predstavljati posebnu imovinu jednog bračnog druga, a u nekim drugim, u zavisnosti od načina sticanja stvari, zajedničku imovinu supružnika stečenu tokom trajanja braka. Ove okolnosti bi mogle da imaju uticaja na određivanje lica koje ima interes da se osigura, jer pravo iz osiguranja mogu imati samo lica koja su u času nastanka štete imala materijalni interes da se osigurani slučaj ne dogodi (ZOO, 1978, čl. 924, st. 2).⁴

Pored standardnih rizika koji mogu ugroziti predmet osiguranja, za neke posebne dragocenosti i zbirke stvari neophodno je utvrditi koje su to svakodnevne

⁴ Posebno osetljivo pitanje postojanja interesa može da postoji kada je jedan supružnik ugovarač i osiguranik za stvari u domaćinstvu, pa šteta nastane tokom razvoda braka, a nadoknada štete jednom od razvedenih supružnika treba da usledi posle razvoda. U tom slučaju može da se desi da je zbirka stvari ili dragocenost predstavljala posebnu imovinu drugog supružnika. U tom slučaju, supružnik može da bude suočen sa problemom ostvarivanja nadoknade, ako polisa osiguranja nije u njegovom posedu. Ovo se može desiti kada su odnosi sa drugim supružnikom, kod kojeg se nalazi polisa osiguranja, takvi da nije moguće od njega dobiti polisu osiguranja (zbog pakosti ili nezainteresovanosti tog supružnika za interes drugog od kojeg se razvodi ili se razveo).

okolnosti i druge opasnosti koje ih mogu uništiti ili oštetiti, odnosno umanjiti im vrednost.

2. PREDMET OSIGURANJA

Predmet osiguranja opredeljen je samim naslovom uslova osiguranja. To su stvari domaćinstva koje se nalaze u stalno nastanjenom stanu ili porodičnoj kući, a vlasništvo su i u korišćenju osiguranika i članova domaćinstva, kao i stvari koje oni koriste na osnovu starnarskog ili nekog drugog prava. Stvarima domaćinstva smatraju se stvari (predmeti) koje služe za uređenje stana / porodične kuće, te za ličnu upotrebu i potrošnju. Iako uslovima osiguranja, posebno nije naglašeno, radi se o pokretnim stvarima koje imaju određenu upotrebnu vrednost i namenu za osiguranika.⁵ S obzirom na to da se radi o stvarima namenjenim za upotrebu i potrošnju, predmet osiguranja mogu da budu nepotrošne (na primer, tehnička roba opšte potrošnje i namene, isključujući mašine, alate, sprave, zalihe materijala i robe i drugu opremu koja služi za obavljanje zanatske ili neke druge delatnosti) i potrošne stvari (na primer, novac i prehrambeni proizvodi), zatim proste (na primer, dijamant i štofovi, isključujući žive životinje) i složene stvari (na primer, računar, fotoaparati i televizori, isključujući satelitske i TV antene izvan zatvorenog prostora). Uslovima domaćih osiguravača isključuju se stvari u domaćinstvu iz osiguranja i određen broj drugih stvari koje ovde ne pominjemo.

Predmet osiguranja od posebne vrednosti mogu da budu stvari određene po rodu (kao što je novac) ili individualno određene stvari (na primer, predmeti od dragog kamenja, plemenitih metala i bisera,⁶ slika po-

⁵ Izuzetak su uslovi osiguranja osiguravača *Triglav osiguranje* koji nose naslov Opšti uslovi za osiguranje stambenih pokretnosti, kojim se u čl. 17, st. 1, tač. 1 bliže određuje da su predmet osiguranja, pored ostalog, i stambene i druge pokretnosti u stalno naseljenim stanovima i kućama koje su vlasništvo osiguranika i članova njegovog domaćinstva, dok se prema čl. 1, st. 1.2.1 Opštih uslova za osiguranje domaćinstva osiguravača *Grawe*, u sadržaj stana ubrajaju sve pokretne stvari koje su namenjene ličnoj upotrebi ili potrošnji.

⁶ Za razliku od domaćih osiguravača koji koriste izraz predmeti od dragog kamenja, plemenitih metala i bisera, uslovi britanskih osiguravača daju definiciju pojma „nakit“, koji predstavljaju predmeti namenjeni za lično ukrašavanje koji sadrže drago kamenje, srebro, zlato, platinu ili druge plemenite metale, kostimski nakit, satove i kompletno ili nekompletirano drago kamenje (AIG Europe Limited, 2018, 6). Iako po formulaciji drugačija, definicija domaćih osiguravača je istovetna po širini predmeta pokrivača, ali konciznija jer pojedinačno ne navodi koji su to sve predmeti od dragog kamenja, plemenitih metala i bisera osigurani, već koristi izraz „predmeti od ovih materijala.“ Time su obuhvaćeni svi takvi predmeti.

znatog slikara, antikviteti, stilski nameštaj, staro oružje i sl). Pod definicijom osiguranih stvari, uslovima domaćih osiguravača pokrivene su i zbirne stvari koje su „skup istovrsnih, fizički samostalnih pokretnih stvari, koje imaju istu namenu i u pravnim odnosima se pojavljuju kao celina, pri čemu svaka od pojedinih stvari iz zbira može biti predmet pravnog posla“ (Babić, 2016, 250–251) (na primer, filatelistička zbirka, numizmatička zbirka, zbirka slika, zbirka vina, itd). Pored zbirnih stvari, predmet osiguranja mogu da budu i komplementarne stvari „koje se sastoje od dve ili više samostalnih stvari koje čine celinu“ (Babić, 2016, 251). To su stvari koje u kolokvijalnom govoru možemo označiti kao „komplete“ ili „parove“, kod kojih nedostatak samo jedne stvari znatno otežava ili onemogućava upotrebu cele komplementarne stvari (na primer, garnitura šaha, par cipela, rukavica, minduša i sl).

Na osnovu uvida u uslove osiguranja dva društva za osiguranje sa londonskog tržišta, možemo reći da se predmet osiguranja razlikuje. Tako je u uslovima za osiguranje društva za osiguranje *HISCOX* primenjen metod „svi rizici“ ili neimenovani predmet osiguranja, prema kojem su osiguranjem obuhvaćene sve vrste zbirki i dragocenih predmeta koje se ugovore, s tim da se iz pokrivača apsolutno isključuju nakit, satovi, drago kamenje, metalni novac i plemeniti metali (*HISCOX*, 2017, 3).⁷ Ovo je verovatno posledica toga što je osiguravač želeo da ugovarače preusmeri na posebno ugovaranje za te vrste stvari, možda sa očekivanjem da će se raditi o stvarima veće vrednosti, da bi na taj način kontrolisao obaveze koje preuzima po zaključenim polisima. Na drugoj strani, *AIG Europe Limited* uslovima osiguranja obuhvata sve privatne zbirke retkih, unikatnih stvari ili novih stvari od ličnog interesa (zbirke lutaka, vojnika, vozova itd.), dok se kao umetnički predmeti nabrajaju slike na platnima, grafike, statue, antikviteti i drugi umetnički predmeti od istorijske ili umetničke vrednosti (*AIG Europe Limited*, 2018, 6).

Za razliku od domaćih osiguravača koji izričito isključuju iz pokrivača mašine, sprave, alate, zalihe materijala i robe za obavljanje zanatske ili neke druge delatnosti, kao i žive životinje, britanski osiguravači zbirki, pod određenim uslovima, proširuju pokrivače ove vrste osiguranja i na stvari koje služe za obavljanje sporedne delatnosti osiguranika, kao i žive životinje u domaćinstvu (*AIG Europe Limited*, 2018, 6). Tako su osigurane stvari koje služe za obavljanje sporedne delatnosti ako bruto prihod osiguranika ne prelazi 10.000 funti i nema

⁷ Napominjemo da se na britanskom tržištu može pronaći i uslovljeno pokrivače za pomenute stvari po kojem osiguravač ne pokriva krađu, gubitak ili štetu na tim stvarima ako se desila u osiguranom prostoru u kojem niko nije boravio duže od 60 dana (*AIG Europe Limited*, 2018, 18).

angažovanja trećih lica za više od 1.000 sati tokom perioda osiguranja. Žive životinje su osigurane ako domaćinstvo ne angažuje treća lica za više od 1.000 sati rada u domaćinstvu tokom perioda osiguranja i ne stvara više od 25.000 funti godišnjeg bruto prihoda od trenutka uzgoja ili brige o životinjama.

Prema dostupnim izvorima prilikom istraživanja autora, ono što većina domaćih osiguravača ne pruža kao mogućnost osiguraniku, to je da tokom perioda osiguranja prijavi kupovinu ili na drugi način nabavku nove stvari u zbirci ili unikatne dragocenosti. U tom smislu, jedan britanski osiguravač omogućava povećanje sume osiguranja maksimalno za 10%, pod uslovom da osiguranik prijavi novu stvar u roku od 60 dana od dana sticanja i plati dodatnu premiju (HISCOX, 2017, 5).⁸ Dva domaća osiguravača regulišu uslovima osiguranja automatsko pokriće i za stvari koje se nabave u toku perioda osiguranja, pod uslovom da su vlasništvo osiguranika, članova domaćinstva i / ili korisnika stambenog objekta (Kompanija Dunav osiguranje, 2016, čl. 1, st. 7), kod oba bez obaveze posebnog prijavljivanja, dok jedan osiguravač pruža pokriće i za naknadno nabavljene stvari pod uslovom da osiguranik vodi odgovarajuću knjigovodstvenu evidenciju na način propisan zakonom ili po posebnom spisku (Globos, 2005, čl. 1, st. 2, tač. 2). Uslovi osiguranja ostalih osiguravača, u koje je autor imao uvid, izričito ne regulišu uslove pod kojima su stvari nabavljene posle zaključenja ugovora o osiguranju pokrivena osiguranjem, niti ih uslovi osiguranja isključuju iz pokrića. Zato, smatramo da i ti osiguravači pružaju pokriće za stvari nabavljene tokom perioda osiguranja ako ispunjavaju ostale odredbe uslova osiguranja (da se ne radi o stvarima koje su isključene iz pokrića). U svim uslovima osiguranja ne navodi se nikakvo povećanje sume osiguranja, niti monetarni ili procentualni iznos kojim se pokrivaju novonabavljene stvari tokom perioda osiguranja, što znači da se primenjuje ugovorena suma osiguranja.

3. OSIGURAVAJUĆE POKRIĆE I POSEBNA ISKLJUČENJA

Osiguranje imovine sprovodi se po sistemu rizika podeljenih u grupu osnovnih i dopunskih opasnosti

⁸ Osiguravač *AIG Europe Limited* predviđa obavezu osiguranika da novu stvar u zbirci, pod uslovom da spada u zbirku koja je osigurana polisom, prijavi u roku od 90 dana od dana sticanja, dok svoju obavezu ograničava na 25% od sume osiguranja. Oba osiguravača mogu da prihvate dodatnu stvar u pokriće u osiguranoj zbirci i bez obaveze plaćanja dodatne premije, o čemu odlučuju u zavisnosti od okolnosti konkretnog slučaja.

(sistem „imenovanih rizika”) ili po sistemu „svi rizici.” Obim i širina svih imenovanih rizika koji mogu da budu pokriveni osiguranjem, definisani su uslovima osiguranja. Specifičnost ovog sistema leži u tome što se ne može ugovarati pokriće za pojedine dopunske i dodatne opasnosti, ako nije ugovoreno pokriće za osnovne rizike (Notaroš, 1996, 143).

Na domaćem tržištu osiguranja zbirki i dragocenosti osiguravači pružaju pokriće od standardnih požarnih rizika kao što su: požar; udar groma; eksplozija; oluja; grad; pad letelica; manifestacije i demonstracije. Osiguravači u standardnom pokriću stvari u domaćinstvu, uključujući i zbirke pokrivaju i određene dopunske rizike, koji se u osiguranju imovine posebno ugovaraju. To su: izliv vode iz instalacija, provalna krađa i razbojništvo (Generali Osiguranje Srbija, 2013, čl. 3, st. 1, tač. 2 i 3; DDOR Novi Sad, 2013, čl. 2, st. 1 i 2; Kompanija Dunav osiguranje, 2016, čl. 2, st. 1, tač. 2 i 3; Triglav, 2007, čl. 1, st. 1; Grawe, 2009, čl. 2, tač. 3 i 4; Globos Osiguranje, 2005, čl. 2, st. 2, tač. 1).

Dva osiguravača nude pokriće dopunskih rizika od kojih može nastati šteta, a koji se mogu posebno ugovoriti. To su: zemljotres, poplava i bujica. Postoje osiguravači i koji izričito isključuju svoju obavezu u pogledu šteta nastalih usled ovih rizika (Grawe, 2009, čl. 2, tač. 3.3 i 7.4), kao i oni koji uslovima osiguranja stvari u domaćinstvu nisu predvideli mogućnost ugovaranja pomenutih, ni nekih drugih dopunskih rizika (DDOR Novi Sad, 2013; Grawe, 2009). Postoji i lepeza ostalih dopunskih rizika od kojih se može ugovoriti pokriće kao što su klizanje tla i odronjavanje, lom električnih aparata i uređaja, tzv. rizika iznenađenja (pritiska snega, vandalizma, pada drveta itd.), s tim da ono što neki osiguravači nude kao standardno pokriće ili dopunsko koje se mora posebno ugovoriti, neki drugi osiguravači izričito isključuju iz pokrića ili jednostavno nisu predviđeni u definiciji pokrića po sistemu „imenovanih rizika”.

Metod pružanja osiguravajućeg pokrića po sistemu „svih rizika” karakterističan je za britanske osiguravače zbirki i dragocenih predmeta. Tom metodom, osiguranje važi za sve rizike koji izričito nisu isključeni iz pokrića. Međutim, britanski osiguravači pružaju čitavu lepezu dopunskih vrsta pokrića, koji se moraju posebno ugovoriti sa osiguravačem.

Pokriće koje bi, u određenim slučajevima, moglo da bude interesantno za osiguranika koji je vlasnik umetničkih ili istorijskih predmeta (antikviteta), nakita i sl., odnosi se na mogućnost osiguranja njegove dragocene imovine kada je on ustupa određenim institucijama radi organizovanja tematskih izložbi ili šalje na reštauriranje, poliranje ili popravku. Međutim, domaći osiguravači ne pružaju takvu vrstu pokrića, već se tra-

dicionalno drže pokrića prema ugovorenom mestu, odnosno adresi gde se stvari nalaze. Prema autorovom istraživanju, samo jedan osiguravač, i to ako je posebno ugovoreno, pruža pokriće umetničkih predmeta, zbirki, antikviteta i izvan osiguranikovog stana (na izložbama, prodaji, restauriranju i sl.), kao i za vreme prevoza ili prenosa iz osiguranikovog stana ili u njega (Triglav, 2007, čl. 19, st. 5).⁹ U pogledu ove vrste pokrića na tržištu Velike Britanije je podeljena situacija, jer neki osiguravači ne pružaju pokriće u slučaju menjanja mesta nalaženja stvari (HISCOX, 2017), dok drugi pružaju (uslovno) pokriće svuda u svetu bez obzira na lokaciju, pod uslovom da nije nešto drugo ugovoreno u polisi ili predviđeno uslovima osiguranja (AIG Europe Limited, 2018, 9). Uz posebno ugovaranje, u nekim slučajevima, britanski osiguravači mogu pokriti štete koje prouzrokuje firma ili lice koje vrši popravku ili restauraciju vredne stvari, kojem je osiguranik poverio pružanje te usluge (AIG Europe Limited, 2018, 11), ali ovu vrstu pokrića izričito isključuje drugi britanski osiguravač (HISCOX, 2017, 5).

Osim gore opisanog, moguće je da osiguranik iskoristi to što je vlasnik dragocenosti ili vrednih umetničkih dela tako što ih založi radi dobijanje kredita. U tom slučaju, britanski osiguravači mogu da u polisi osiguranja uključe i dodatnog osiguranika, koji ima status vinkulatarata. Vinkulaciju polise mogu prihvatiti i domaći osiguravači, ali je daleko praktičnija vinkulacija posebno ugovorene polise osiguranja vredne zbirke, nego polise osiguranja (svih) stvari u domaćinstvu.

Posebno su interesantna proširenja (dodatna) pokrića osiguravača *AIG Europe Limited* kojima se nadoknađuju i štete koje se ne sastoje u neposrednom fizičkom oštećenju dragocenosti. To će biti slučaj kada dođe do neočekivane obaveze predaje stvari trećem licu (na osnovu presude), zbog toga što prodavac od kojeg je ona kupljena nije ima pravo svojine na prodatoj stvari, kao i u slučaju bilo kakvih izdataka ili tereta na stvari koje su postojale pre nego što ih je osiguranik kupio,

⁹ Slično rešenje može se izvući i iz primene Opštih uslova za osiguranje imovine, koji se primenjuju na osiguranje stvari u domaćinstvu, ukoliko nisu sa njima u suprotnosti (doduše ne kod svih domaćih osiguravača – prim. aut.) Tako, se prema Opštim uslovima za osiguranje imovine, DDOR Novi Sad, čl. 3, st. 2 mora posebno ugovoriti da osiguranje važi za prošireno, odnosno novo mesto osiguranja. To je u skladu sa opšteprihvaćenim pravilom i u osiguranju imovine od požara i nekih drugih opasnosti da osiguranje ne važi za vreme dok se osigurana stvar nalazi na izložbi, vašaru ili sajmu, osim ako se posebno ugovori (Opšti uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti (civil i industrija) imovine DDOR Novi Sad, 2012, čl. 21, st. 6).

pod uslovom da nije znao za njih¹⁰ (AIG Europe Limited, 2018, 10). Iako ga uslovi osiguranja britanskog tržišta ne pominju, osiguravač se može koristiti pravom subrogacije u prava osiguranika prema prodavcu, koji je prodao dragocenost na kojoj je treće lice osporilo pravo svojine osiguraniku, kao i onda kada je prodavac prodao osiguraniku predmet na kojem je ustanovljeno pravo zaloge ili kakav drugi teret. Obaveza prenosioca stvari, u slučaju evikcije sastoji se u pružanju pomoći sticaocu (osiguraniku) u sporu koji on vodi sa trećim, isticanjem pravnog osnova državine stvari, kao i drugih pravno relevantnih činjenica, a u slučaju gubitka spora on je obavezan da sticaocu (osiguraniku) povрати vrednost koju je od njega primio, kao i da nadoknadi svu štetu koju je sticalac (osiguranik) zbog toga pretrpeo (Perović, 1995, 239). I ne samo to. Osiguravač će nadoknaditi i troškove parnice ukoliko protiv osiguranika bude pokrenuta tužba trećeg lica za povraćaj stvari, ali svoju obvezu ograničava na određeni monetarni ili procentualni iznos od sume osiguranja, u zavisnosti od toga koji je iznos manji u konkretnom slučaju. Ovo pokriće se uslovljava time da je dragocenost kupljena od nekog od renomiranih aukcijskih društava, dilerskih udruženja antikviteta, poznatih prodavaca umetničkih predmeta ili drugih prodavaca, pod uslovom da se osiguravač pismeno saglasio sa kupovinom dragocenosti od tog prodavca.

Sledeća vrsta dodatnog pokrića koje se može ugovoriti je nadoknada u slučaju smrti umetnika. Na primer, osiguranik naruči ili kupi od umetnika neko njegovo delo i to ako u narednih dvanaest meseci posle njegove smrti dođe do uništenja ili oštećenja dela iz zbirke osiguranika. Obaveza osiguravača u tom slučaju nastaje samo ako osiguranik može da dokaže da je to delo zaista nabavio od preminulog umetnika podnošenjem računa o kupovini (iz kog se može utvrditi njegova vrednost) ili procenom vrednosti nezavisnog profesionalnog procenitelja koje nije starije od tri godine u trenutku nastanka štete ili gubitka dela (AIG Europe Limited, 2018, 10).

Ponekad može da dođe do apresijacije (povećanja) vrednosti dragocenosti ili umetničkih predmeta, pa će u slučaju štete osiguranik biti podosiguran. Uslovima osiguranja britanskih osiguravača ovaj slučaj se rešava tako što osiguranik ima mogućnost da (opciono) ugovori proširenje pokrića i na ovaj rizik. U slučaju da je nastala potpuna šteta, osiguravač nadoknađuje punu tržišnu vrednost, ali ograničava svoju obvezu na maksimalno 150% na ugovorenu sumu osiguranja (AIG Europe Limited, 2018, 11). Obaveza osiguravača nastaje samo ako je osiguranik izvršio procenu vrednosti te

¹⁰ Odgovornost za materijalne i pravne nedostatke ispunjenja kod dvostranih ugovora, Zakon o obligacionim odnosima (dalje u tekstu. ZOO), čl. 121, st. 1 i 2.

stvari najdalje 24 meseca pre nastanka štete. Ako je došlo do delimične štete, osiguravač nadoknađuje troškove dovođenja stvari u stanje pre nastanka štete ili sumu koja je ugovorena po polisi za tu stvar. Ako je stvar podosigurana zbog rasta njene tržišne vrednosti, a nastala je delimična šteta, osiguravač štetu nadoknađuje prema istim pravilima kao i u slučaju potpune štete.

Neretko imućna fizička lica koriste usluge čuvanja stvari u bankarskom sefu. Ovo će, po pravilu, biti slučaj sa vrednim nakitom. Na tržištu Velike Britanije moguće je dobiti osiguranje i u slučaju kada se nakit preuzme radi njegove upotrebe, ali najviše do 30 dana od dana uzimanja iz sefa (AIG Europe Limited, 2018, 12).

U zavisnosti od vrste materijala od kojeg je izrađena stvar u sastavu zbirke ili pojedinačno, stvar može da bude izložena i drugim rizicima. Tako se kao dopunski rizik može ugovoriti i nadoknada štete prouzrokovana kućnim ljubimcima usled žvakanja, grebanja, cepanja ili prljanja. Ova vrsta pokrića utvrđuje se u određenom manjem iznosu i primenjuje franšiza po jednom štetnom događaju.

Jedna od osnovnih specifičnosti savremene prakse osiguranja je primena standardizovanih opštih uslova osiguranja i ugovornih klauzula. Primena pozitivnog metoda određivanja obima pokrića podrazumeva navođenje rizika koji su osigurani, ali uslovi osiguranja redovno regulišu i rizike koji nisu obuhvaćeni osiguravajućim pokrićem ili za koje se pruža ograničeno pokriće. Opšta isključenja iz pokrića podrazumevaju štete koje su prouzrokovane neposredno ili su nastale kao posledica: ratnih operacija ili pobuna, rata, invazije, dejstva stranog neprijatelja, neprijateljstava ili sličnih operacija (bez obzira da li je rat objavljen ili ne), građanskog rata, pobune, revolucije, ustanka, kao i nemira koji nastanu iz takvih događaja, mina, torpeda, bombi ili drugih eksplozivnih sredstava; zaplene, oduzimanja, ograničenja ili zadržavanja i posledica tih događaja ili pokušaja da se izvrše, konfiskacije, rekvizicije ili ostalih sličnih mera koje sprovodi, odnosno namerava da sprovede vlast ili neka politička organizacija koja se bori za vlast, odnosno koja ima vlast; sabotaže ili terorizma, izvršenih od lica koja deluju iz političkih pobuda u ime ili u vezi sa bilo kakvom organizacijom ili od lica koje, odnosno koja deluju iz političkih pobuda, nezavisno od bilo kakve organizacije (Generali Osiguranje Srbija, 2010, čl. 28, st. 1, tač. 1; DDOR Novi Sad, 2012, čl. 7, st. 1; Kompanija Dunav osiguranje, 2006, čl. 28, st. 1, tač. 1). Ovde treba napomenuti da rizik ratnih operacija i pobuna predstavlja dispozitivno isključenje iz osiguravajućeg pokrića na osnovu ZOO (čl. 931), jer se njegovo pokriće može ugovoriti ako je uslovima osiguranja tako nešto predviđeno. Domaći osiguravači najvećim delom ne ostavljaju mogućnost ugovaranja pokrića ratnih opera-

cija i pobuna, osim u dva slučaja (Generali Osiguranje Srbija, 2010, čl. 28, st. 1, tač. 1; Kompanija Dunav osiguranje, 2006, čl. 28, st. 1, tač. 1).

Opšta karakteristika domaćih osiguravača, koja se može izvući na osnovu analize isključenih rizika i šteta po uslovima osiguranja, je da oni ne definišu posebne (specifične) okolnosti svojstvene prirodi pojedinih predmeta koji mogu biti sastavni deo neke zbirke istorijskih, umetničkih ili drugih predmeta ili dragocenosti. Ovo se posebno odnosi na mogućnost postavljanja odštetnog zahteva u vezi sa filatelističkim markama i kovanicama starog novca (numizmatika). Tako britanski osiguravači redovno iz pokrića isključuju obavezu osiguravača u vezi sa gubitkom vrednosti ili štetama nastalim usled: blednje, gužvanja, ulubljanja, ogrebotina, cepanja, utanjivanja, primanja boje iz drugog izvora, sušenja, vlage ili visokih temperatura ili prilikom rukovanja ili rada na tim stvarima (AIG Europe Limited, 2018, 13). Naravno, i u ovom slučaju postoje rizici koji su samo uslovno isključeni iz pokrića. Zato su štete zbog vlage ili visokih temperatura pokrivene pod uslovom da su nastale kao neposredna posledica oluje, mraza ili požara, odnosno rizika koji nisu isključeni iz pokrića. Ovome treba pridodati i jedno opšte isključenje obaveze osiguravača propisano čl. 930, ZOO, a radi se o štetama nastalim nedostacima osigurane stvari. Britanski osiguravači u uslovima navode da se obaveza osiguravača isključuje u slučaju gubitaka ili šteta prouzrokovanih trošenjem i cepanjem, postepenim gubitkom kvaliteta, unutrašnjom manom, rđanjem ili oksidacijom, dejstvom moljaca, insekata, štetočina,¹¹ deformacijom, smanjivanjem, truljenjem, gljivicama, buđi ili zarazom stvari (na primer, pojava termite u drvenim delovima antičkog nameštaja itd. – prim. aut.) (HISCOX, 2017, 5). Ovde treba imati u vidu da se štete nastale usled nekih od navedenih rizika takođe pokrivaju ako su prouzrokovane nekim od osiguranih (neisključenih) rizika. Tako, osiguravač nadoknađuje štetu prouzrokovanu od buđi ako je buđ nastala zbog požara ili udara groma (AIG Europe Limited, 2018, 12).

4. OBAVEZA SPREČAVANJA NASTANKA ŠTETE

Ova obaveza proizlazi iz jedne druge obaveze po kojoj osiguranik posle zaključenja ugovora o osiguranju treba da nastavi da se ponaša savesno i sa dužnom pažnjom u odnosu na osigurani predmet, kao i da nije osiguran. U našem pravu pravila o zaštitnim merama u cilju sprečavanja nastupanja osiguranog slučaja i spa-

¹¹ Interesantno je napomenuti da osiguravač *AIG Europe Limited* iz isključenja izuzima štete koje prouzrokuju veverice.

savanja predviđena su zakonom i opštim uslovima osiguranja.

U kopnenim osiguranjima, prema čl. 926, st. 1 ZOO, osiguranik je dužan da preduzme propisane, ugovorene i sve ostale mere potrebne da se spreči nastupanje osiguranog slučaja.

Osiguranik koji nije ispunio ovu obavezu, dužan je da nadoknadi štetu koju je time prouzrokovao osiguravaču. Tako se osiguraniku umanjuje naknada iz osiguranja za onoliko za koliko je osiguravaču prouzrokovana šteta zbog tog neispunjenja. Inače, uslovima osiguranja se redovno ističe obaveza osiguranika da preduzme propisane, ugovorene i sve ostale mere potrebne da se spreči nastupanje osiguranog slučaja, a ukoliko osigurani slučaj nastupi, dužan je da preduzme sve što je u njegovoj moći da se ograniče štetne posledice (Kompanija Dunav osiguranje, 2006, čl. 17, st. 1; Generali Osiguranje Srbije, 2010, čl. 17, st. 1). Osim toga, neki osiguravači rezervišu za sebe pravo da vrše kontrolu izvršenja propisanih, ugovorenih i ostalih zaštitnih mera, potrebnih da se spreči nastupanje osiguranog slučaja, odnosno da se ograniče posledice nastupelog osiguranog slučaja (DDOR Novi Sad, 2012, čl. 11, st. 1). Osiguranik je dužan da u potpunosti primeni sve dogovorene mere sigurnosti radi sprečavanja nastanka osiguranog slučaja. Ovde treba imati u vidu da se gotovo svi osiguravači na domaćem tržištu osiguranja oslanjaju na definiciju ove obaveze iz opštih uslova za osiguranje imovine, a da posebnim uslovima za osiguranje stvari u domaćinstvu ne propisuju bilo kakve dodatne, specifične mere za sprečavanje nastanka štete, pa ni za zbirke, umetničke ili istorijske predmete ili dragocenosti.

S druge strane, ako nije nastala nikakva šteta za osiguravača zbog toga što osiguranik nije ispunio svoju obavezu ili ako bi šteta nastala u istom obimu i da je osiguranik ispunio tu obavezu, nema ni sankcije za osiguranika.

Obaveza sprečavanja nastanka štete nalaže osiguraniku da savesno, dužnom pažnjom održava sve predmete u osiguranoj zbirci u dobrom stanju i da, po potrebi, vrši neophodne popravke (AIG Europe Limited, 2018, 12), odnosno da pravilno održava osigurane stvari (GRAWE, 2009, čl. 4, st. 3). Nakit mora da se čuva u zaključanom sefu i da se ključ i / ili kombinacija za njegovo otključavanje čuva na bezbednom mestu, van domašaja neovlašćenih lica. Drugim rečima, spremišta (pancir-blagajne, uzidani pancir-ormarići) za novac, nakit i sl. moraju pravilno da se zatvore. U nekim slučajevima, osiguravač može da obaveže osiguranika da raspolaže sefovima odgovarajućeg bezbedonosnog

kvaliteta kao na primer, da zidni sefovi moraju da budu ugrađeni u skladu sa propisima (100 mm betonskog sloja sa klasom čvrstoće betona B 400) (GRAWE, 2009, čl. 4, st. 2). Obaveza pravilnog zatvaranja odnosi se i na ulazna vrata i vrata od terasa, prozora i svih drugih otvora osiguranih prostorija, čije brave moraju da se zaključaju. Ako osiguranik ima instaliran video nadzor namenjen kontroli boravka lica i registrovanju događaja u osiguranim prostorijama i alarm radi uzbunjivanja u vanrednim slučajevima (protivpožarni alarm, senzori i sl.), ovi uređaji i sistemi moraju u svakom trenutku biti u ispravnom i radnom stanju kada niko ne boravi u osiguranim prostorijama.

Kada se radi o izlivu vode ili ulja, na britanskom tržištu zapažamo da se uslovima osiguranja isključuje obaveza osiguravača ako šteta nastane tokom zime, u periodu od 1. novembra do 1. aprila, izuzev ako je centralno grejanje bilo uključeno i ako je održavana minimalna temperatura od 10 stepeni Celzijusa ili ako je napajanje vodom bilo isključeno na glavnom ventilu, a voda ispuštena iz cevi (AIG Europe Limited, 2018, 18).

5. ZAKLJUČAK

Osiguranje stvari u domaćinstvu predstavlja važan metod upravljanja rizicima gubitka ili oštećenja, ali klasične vrste proizvoda osiguranja ne moraju da odgovaraju i osiguranicima koji imaju potrebu za posebnim načinom i širinom pokrića kao što je to slučaj sa vrednim umetničkim ili istorijskim stvarima ili dragocenostima. Takvi predmeti ne moraju uvek biti namenjeni za njihovu redovnu upotrebu u domaćinstvu, a pogotovo ne od strane svih članova domaćinstva.

Na britanskom tržištu osiguranja primetna je tendencija sve veće specijalizacije osiguravača u vezi sa osiguranjem zbirke i dragocenosti, što se može pripisati i odgovarajućoj tražnji za takvom vrstom proizvoda osiguranja. Osim toga, povećanje ličnog bogatstva takođe doprinosi pomenutom trendu. Uslovi osiguranja britanskog i domaćeg tržišta osiguranja se podudaraju u mnogim aspektima, ali postoje i bitne razlike. Osnovne karakteristike uslova osiguranja britanskih osiguravača, za razliku od domaćih, sastoje se u tome što britanski osiguravači pružaju pokriće zbirke i dragocenosti na osnovu posebnih uslova i polisa osiguranja, po metodi pružanja pokrića „svi rizici”, pokriće specifičnih rizika i posebna isključenja koja su karakteristična za predmete u osiguranim zbirkama.

Household insurance of collections and valuables

UDC: 368.18(410:497.11)
Professional paper

SUMMARY

In this paper author studies content of the collections and valuables insurance wordings from the UK market and compares them with the insurance conditions of the household things from the insurance market of the Republic of Serbia. Domestic insurance market applies insurance conditions of the household things because collections and valuable insurance has not been extracted in the form of stand alone insurance conditions, and cover of valuable objects or things compiled in the collections is being provided by the special clause. In some cases author uses rules from the general conditions for property insurance, which accordingly apply to this type of insurance. Particular attention in this paper author has dedicated to the definition of the object of insurance, insurance cover and special exclusions and regulation of the duty to prevent loss occurrence.

Key words: collections, valuables, insurance wordings, risks, cover

LITERATURA (REFERENCES)

AIG Europe Limited. (May 2018). *Collections: Policy Wording*, COL.PW.V2.8.

Babić, I. (2016). *Uvod u građansko pravo i stvarno pravo – Priručnik za pravosudni ispit*, šesto izmenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Službeni glasnik.

DDOR Novi Sad. (28.01.2013). *Uslovi za kombinovano osiguranje stanova, kuća i stvari domačinstva*, DDOR-RS-KOS-35-0113.

DDOR Novi Sad. (10.02.2012). *Opšti uslovi za osiguranje imovine*, DDOR-RS-OUI-01-0212.

Generali Osiguranje Srbija. (1.3.2013). *Posebni uslovi za osiguranje stvari domačinstva*, TN-U-09-OD-01-04.

Generali Osiguranje Srbija. (1.11.2010). *Opšti uslovi za osiguranje imovine*, TN-U-09-OO-01-02

Globos Osiguranje (13.05.2005). *Uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti*.

GRAWE (27.04.2009). *Opšti uslovi za osiguranje domačinstva*, (ABH Standard 2009).

HISCOX (May 2017). *Collections insurance Policy wording*, WD-APC-UK-COLL(2) 12402 05/17.

History of Wealth, project funded by the Philomathia Foundation and the Isaac Newton Trust. Dostupno na: <https://historyofwealth.org/>, 25. 5. 2018.

Kaufmann, T. D. (1978). Remarks on the Collections of Rudolf II: The *Kunstkammer* as a Form of *Representatio*, *Art Journal*, 38(1), 22–28.

Kompanija Dunav osiguranje. (01.03.2016). *Posebni uslovi za kombinovano osiguranje domačinstva*.

Kompanija Dunav osiguranje. (16.06.2006). *Opšti uslovi za osiguranje imovine*.

Lehrer, E. (2007). *Optional Federal Charter for Insurers: FAQ*, October 2, dostupno na: <http://www.cei.org/pdf/6170.pdf>, 28. 5. 2018.

Notaroš, M. (1996). Uslovi za osiguranje od opasnosti požara i nekih drugih opasnosti, Acin Đ. i Cvejić, Đ. (redaktori) u: *Priručnik za praksu u osiguranju i reosiguranju* (143–144). Novi Sad: FINANCING Centar.

Perović, S. (1995). Komentar uz čl. 121 Zakona o obligacionim odnosima, Perović, S. (gl. redaktor) u: *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Knjiga I (232–240). Beograd: Savremena administracija.

Samardžić, S. (2009). *Požarno osiguranje u sistemu neživotnog osiguranja*. Beograd: Želnid.

Triglav Osiguranje. (2007). *Opšti uslovi za osiguranje stambenih pokretnosti*, US-sta/11-07.

Zakon o obligacionim odnosima, *Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, *Službeni list SRJ*, br. 31/93 i *Službeni list SCG*, br. 1/2003 - Ustavna povelja.

Žarković, N. (2018). Načini obezbeđenja novina u neživotnim osiguranjima i izazovi njihovog uvođenja u svetu i Srbiji, u: Jovanović, S. i Marano, P. (urednici): *Pravo i praksa osiguranja – Izazovi, nove tehnologije i korporativno upravljanje* (73–85). Beograd: Udruženje za pravo osiguranja Srbije.